

Propozycje ścieżek rozwiązań prawnych

Wypracowane przez Grupę Prawną projektu *Równość małżeńska dla wszystkich*¹

MAŁŻEŃSTWA
DLA WSZYSTKICH

młość
nie wyklucza
STOWARZYSZENIE

Projekt Równość małżeńska dla wszystkich jest realizowany w ramach programu Obywatele dla Demokracji, finansowanego z Funduszy EOG.

Uwaga ogólna

Zaprezentowane poniżej propozycje ścieżek rozwiązań prawnych oferują różne punkty wyjścia dla działań zmierzających do wprowadzenia w polskim prawie równości małżeńskiej. To co stanowi wspólny mianownik wszystkich rozwiązań to punkt końcowy, który za każdym razem przewiduje przyjęcie przepisów prawa wprowadzających równość małżeńską. Z uwagi bowiem na fakt, że polski system prawa jest systemem prawa stanowionego, wprowadzenie nowych – nie występujących w nim wcześniej – rozwiązań prawnych wymaga uchwalenia stosownych przepisów przez władzę ustawodawczą.

Propozycja nr 1

Ustawa wprowadzająca równość małżeńską

Propozycja obejmuje przyjęcie ustawy zwykłej, wprowadzającej instytucję małżeństwa jednopłciowego (ustawa nowelizowałaby Kodeks rodzinny i opiekuńczy tak aby instytucja małżeństwa została otwarta również dla par jednopłciowych); w rozwiązaniu tym można od razu uwzględnić kwestię rodzicielstwa (a więc znowelizować przepisy regulujące m.in. przysposobienie, domniemanie ojcostwa, in vitro) lub uregulować ją odrębnie, w późniejszym czasie.

Scenariusz

1 krok: uchwalenie ustawy wprowadzającej równość małżeńską i regulującą kwestię rodzicielstwa

ew.

1 krok: uchwalenie ustawy wprowadzającej równość małżeńską;

2 krok: uchwalenie odrębnej ustawy regulującej kwestię rodzicielstwa

¹ Propozycje wypracowane w trakcie spotkania Grupy Prawnej w dniu 11 lipca 2015 r., zaktualizowane na dzień 31 lipca 2015 r.

Koszty, ryzyka, zagrożenia

- brak wsparcia ze strony poważnego sojusznika w postaci instytucji publicznej (np. Rzecznika Praw Obywatelskich), który popularyzowałby tego rodzaju projekt; oparcie tylko na sprzyjających sprawie obywatelach, partiach, mediach i organizacjach;
- projekt może być poparty jedynie przez nieliczną grupę posłów i posłanek;
- istnieje duże prawdopodobieństwo, że wprowadzenie równości małżeńskiej od razu zostanie zaskarżone do Trybunału Konstytucyjnego; niekorzystne orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego może zaś utrudnić – w dłuższej perspektywie czasowej – wprowadzenie jakichkolwiek zmian (w tym choćby związków partnerskich); obawy te związane są również z niepewnością co do postawy światopoglądowej sędziów, którzy zostaną wprowadzeni do Trybunału Konstytucyjnego przez Platformę Obywatelską na jesieni tego roku (jeszcze przed wyborami parlamentarnymi);
- problem ze stanowiskiem doktryny prawa, która wciąż nie jest przekonana do tej koncepcji; słabo słyszalne są głosy nielicznych zwolenników tego rodzaju zmian (np. tekst E. Łętowskiej i J. Woleńskiego, wypowiedzi M. Płatek);
- konieczność wykonania dodatkowej pracy analitycznej dot. wypracowania brzmienia znowelizowanych przepisów dot. obszaru rodzicielstwa;
- dyskusja na temat tego rodzaju regulacji jest wciąż za mocno związana z dyskursem na temat art. 18 Konstytucji RP (który w obecnym kształcie jest wciąż w zbyt małym stopniu przychylny takiej zmianie i może ją opóźnić lub próbować blokować, np. przez skierowanie przepisów do kontroli przez Trybunał Konstytucyjny); w tym kontekście konieczne może okazać się również podjęcie działań zmierzających do wypracowania argumentacji przemawiającej za stanowiskiem, że wprowadzenie regulacji nie będzie sprzeczne z Konstytucją RP, a następnie jej rozpropagowanie w środowisku prawniczym;
- tego rodzaju propozycja jest drogą „na skróty”; wprowadzenie równości małżeńskiej powinno być poprzedzone obowiązywaniem przez jakiś czas prawa umożliwiającego zawieranie związków partnerskich, które doprowadzi do oswojenia polityków, zawodów prawniczych oraz sędziów z myślą, że regulacje dot. par jedнопłciowych mogą również wkraczać w obszar dot. *stricto* życia rodzinnego;
- jak pokazują przemiany cywilizacyjne (coraz późniejszy wiek zawierania małżeństw, zwiększająca się liczba rozwodów), instytucja małżeństwa jest przestarzała; nowoczesnym sposobem regulowania relacji łączących dwie bliskie sobie osoby są związki partnerskie;

- dużo skuteczniejsze może okazać się wyjście od mniejszych postulatów (dot. uregulowania poszczególnych praw), tylko po to aby w końcu na poważnie otworzyć dyskusję na temat równości małżeńskiej; nawet wśród konserwatystów są też ci, którzy są już na taką dyskusję gotowi (patrz deklaracja prezydenta A. Dudy);
- Konstytucja RP stanowi poważny symboliczny problem; mimo, że z punktu widzenia konstytucjonalistów nie wymaga ona raczej zmiany, być może trzeba ją znowelizować chociażby po to żeby zakończyć spór o wartości i symbole; na obecnym etapie dyskusji w doktrynie prawa, ciężko oszacować w sposób jednoznaczny czyje racje (tj. co do konieczności lub braku konieczności zmiany Konstytucji RP) przeważą, w razie ew. skierowania sprawy do Trybunału Konstytucyjnego; dużo zależy od składu sędziowskiego Trybunału rozpoznającego tego rodzaju zagadnienie; z uwagi na fakt, że sędziowie są wybierani przez Sejm, kwestia ta siłą rzeczy pozostaje również elementem politycznej gry.

Mocne strony, szanse, zyski

- przygotowanie tego projektu jest niezbędne w dłuższej perspektywie czasowej, szczególnie z uwagi na fakt, że propozycja tego rodzaju rozwiązania prawnego (w postaci konkretnego projektu aktu prawnego) nigdy jeszcze w Polsce nie powstała;
- projekt byłby przydatny bowiem w negocjacjach zawsze warto żądać na początku więcej i ew. w trakcie procesu legislacyjnego rezygnować z pewnych rozwiązań; dlatego nie powinno się występować wyłącznie z rozwiązaniem dot. związków partnerskich, które samo w sobie stanowić będzie jedynie półśrodek wynikający z samoograniczenia się strony popierającej wprowadzenie równości małżeńskiej;
- mały koszt opracowania projektu takiej ustawy (w rzeczywistości konieczne jest wprowadzenie jedynie kilku zmian w obowiązujących już przepisach, szczególnie jeśli projekt nie regulowałby kwestii związanych z rodzicielstwem);
- większe szanse na uzyskanie przychylności przez projekt w wersji, która nie reguluje kwestii związanych z rodzicielstwem; tematyka ta zostałaby uregulowana w następnym kroku w oddzielnej ustawie po oswojeniu społeczeństwa z małżeństwami jednopłciowymi;
- doświadczenia innych państw wskazują, że wprowadzenie małżeństw jednopłciowych spowoduje szybki wzrost akceptacji dla kwestii rodzicielskich;
- możliwość oderwania dyskusji na temat małżeństw jednopłciowych od art. 18 Konstytucji RP poprzez mocniejsze odwoływanie się do instytucji rodziny, ochrony rodziny, dobra dziecka; rodzina to silny argument legitymizujący; być

może warto szukać w Konstytucji RP furtki do wprowadzenia równości małżeńskiej nie poprzez odwoływanie się do prawa do zawarcia małżeństwa, ale poprzez prawo do założenia rodziny (art. 47 Konstytucji RP: „Każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym“);

- polska doktryna mocno ogląda się na sytuację w Niemczech; być może jeśli dojdzie tam do wprowadzenia równości małżeńskiej, to fakt ten również przyspieszy zmiany w Polsce;
- wyniki badań „Rodziny z wyboru w Polsce”²² pokazują istnienie nowej rzeczywistości w Polsce dot. rodzin nieheteroseksualnych oraz sposobów ich funkcjonowania w polskim społeczeństwie, które mogą posłużyć do uzasadnienia wprowadzenia tego rodzaju regulacji;
- podkreślanie, szczególnie w uzasadnieniu projektu takiej ustawy, że równość małżeńska to standard w tej części Europy do której aspirujemy;
- obecna konstelacja polityczna nie ma znaczenia dla tego rodzaju projektu; należy myśleć o dłuższej perspektywie, w której prędzej czy później pojawi się przestrzeń na jego przyjęcie; nie można wykluczyć, że po 4 latach rządów Prawa i Sprawiedliwości nastąpi odchylenie w lewo;
- tego rodzaju projekt ustawy daje większe możliwości odwoływania się do konserwatywnych wartości (w niedawnym orzeczeniu Sądu Najwyższego USA w sprawie Obergefell w ten sposób – zresztą skutecznie – argumentował za prawem do równości małżeńskiej sędzia A. Kennedy);
- przygotowanie i promowanie tego projektu odpowiada również kierunkowi przemian na Zachodzie; nie powinniśmy rozmawiać wyłącznie o związkach partnerskich dla osób nieheteroseksualnych, w sytuacji gdy przemiany cywilizacyjne idą mocno w kierunku pełnego zrównania praw; powinniśmy iść w kierunku zmiany a nie konserwować stare (tymczasowe) rozwiązania;
- również wykładnia Konstytucji RP ewoluuje; na obecnym etapie jej obowiązywania nie powinna być ona traktowana jako blokada dla równości małżeńskiej;
- cały czas mamy silne, choć nieliczne autorytety, które popierają wprowadzenie tego rodzaju rozwiązania; należy je wykorzystać w działaniach rzeczniczych (E. Łętowska, M. Płatek);

2 http://rodzinyzwyboru.pl/wp-content/uploads/2014/10/Raport_Rodziny-z-wyboru-w-Polsce.-Zycie-rodzinne-osob-nieheteroseksualnych.pdf

- równość małżeńska w pełni realizuje ideał równościowy;
- w Wielkiej Brytanii to konserwatyści wprowadzili prawa rodzicielskie dla osób LGBT; można posłużyć się ich argumentacją dostosowując ją do polskiego kontekstu;
- działania rzecznicze można wzmocnić poprzez danie im twarzy konkretnej pary; taka para powinna mieć czystą biografię, tak aby nie można jej było postawić żadnego zarzutu, który by ją zdyskredytował w oczach opinii publicznej.

Propozycja nr 2

Ustawa wprowadzająca instytucję związku partnerskiego

Propozycja obejmuje przyjęcie ustawy zwykłej, wprowadzającej instytucję związku partnerskiego dla par tej samej płci (i ew. również dla par różnej płci); pod względem konstrukcyjnym ustawa mogłaby korzystać z wybranych rozwiązań przyjętych w dotychczasowych projektach ustaw o związkach partnerskich; katalog konkretnych praw i obowiązków partnerów_ek stanowiłby wypadkową wyników badań, analizy prawnej oraz osiągniętego konsensusu; ścieżka ta zakłada również ew. stopniowe poszerzenie katalogu konkretnych praw i obowiązków partnerów_ek aż do osiągnięcia stanu pełnej równości małżeńskiej lub wprowadzenia ustawy o równości małżeńskiej.

Scenariusz

- 1 krok:** uchwalenie ustawy wprowadzającej instytucję związku partnerskiego;
2 krok: stopniowe poszerzanie katalogu praw i obowiązków partnerów_ek lub doprowadzenie do przyjęcia Propozycji nr 1

Koszty, ryzyka, zagrożenia

- z uwagi na istnienie ryzyka blokady konstytucyjnej (polegającej na uznaniu, że związki partnerskie dla par różnej płci będą osłabiać małżeństwo osób różnej płci, na co nie pozwala Konstytucja RP) najłatwiejsze byłoby wprowadzenie ustawy wyłącznie dla par tej samej płci (tak np. jak w Niemczech), ale nie spotkałoby się to z dużą aprobatą społeczną;
- związki partnerskie w ogóle nie są potrzebne; dobrym rozwiązaniem jest wprowadzenie równości małżeńskiej i dobrych umów, na wzór francuskich PACS-ów;

- propozycja dot. związków partnerskich zawiera w sobie bardzo dużo niewiadomych (czy ma dotyczyć wyłącznie par tej samej czy również różnej płci; czy ma być podobna do małżeństwa czy też raczej się od niego wyraźnie różnić; nie wiadomo również jakie konkretnie prawa i obowiązki ma obejmować), która na tym etapie utrudnia możliwość oszacowania kosztów jej przygotowania;
- realizacja tego scenariusza może okazać się długotrwała, szczególnie jeśli polegałaby ona na stopniowym dodawaniu kolejnych praw i obowiązków partnerom kom tego rodzaju związków;
- brak wsparcia ze strony poważnego sojusznika w postaci instytucji publicznej (np. Rzecznika Praw Obywatelskich), który popularyzowałby tego rodzaju projekt; oparcie tylko na ludziach sprzyjających sprawie obywatelach, partiach, mediach i organizacjach ;
- projekt może być poparty jedynie przez nieliczną grupę posłów i posłanek;
- problem ze stanowiskiem doktryny prawa, która wciąż nie jest przekonana do tej koncepcji; słabo słyszalne są głosy nielicznych zwolenników tego rodzaju zmian (np. tekst E. Łętowskiej i J. Woleńskiego, wypowiedzi M. Płatek).

Mocne strony, szanse, zyski

- przygotowanie projektu ustawy o związkach partnerskich zarówno dla par tej samej jak i różnej płci jest uczciwą propozycją, która będzie mogła zyskać poparcie również osób heteroseksualnych, potencjalnie zainteresowanych skorzystaniem z tego rozwiązania;
- ustawa może nie być kompleksowa, może regulować jedynie kilka priorytetów (a więc tych praw, które są najistotniejsze zgodnie z wynikami badań); jeśli uda się uruchomić ten proces i doprowadzić do jej przyjęcia to później w praktyce będzie można regulować pozostałe kwestie poprzez wprowadzenie niezbędnych nowelizacji; w zasadzie praktyka pokazuje, że ustawy nigdy nie są kompleksowe; jeżeli w trakcie procesu ustawodawczego okaże się, że czegoś ważnego w nim brakuje to wówczas będzie czas w Sejmie aby zmodyfikować projekt; dobrze to zadziałało w ustawie o uzgodnieniu płci gdzie skupiono się wyłącznie na pewnych obszarach nie siląc się na uregulowanie wszystkich potencjalnie ważnych kwestii (np. zagadnień medycznych);
- silną stroną uzasadnienia tego rodzaju projektu byłoby pokazanie problemów, które występują w praktyce życia takich par oraz wyników badań;
- możliwość wykorzystania dotychczas wniesionych projektów ustaw w celu dokonania ich syntezy i przygotowania projektu odpowiadającego aktualnym potrzebom ograniczy koszty związane z jego przygotowaniem.

Propozycja nr 3

Równoległe przygotowanie i wprowadzenie dwóch projektów ustaw:

- 1) ustawy o związkach partnerskich dla osób tej samej i różnej płci, jak i
- 2) ustawy o równości małżeńskiej; traktowanie obowiązywania obu aktów prawnych jako rozwiązania docelowego i trwałego

Scenariusz

1 krok: równoległe doprowadzenie do przyjęcia ustawy o związkach partnerskich dla osób tej samej i różnej płci jak i ustawy o równości małżeńskiej

Koszty, ryzyka, zagrożenia

- niespójny przekaz, projekty te mogą być odbierane jako wzajemnie się wykluczające;
- konieczność wykonania czasochłonnej pracy mającej na celu zsynchronizowanie obu rozwiązań prawnych; obawy co do możliwości wykonania obu projektów w ramach prac Grupy Prawnej.

Mocne strony, szanse, zyski

- rozwiązanie najbardziej uczciwe; byłoby to działanie z otwartą przyłbicą, bez udawania tego jakie tak naprawdę projektodawcy mają intencje; w tym działaniu być może najpierw należałoby położyć nieco większy nacisk na ustawę o związkach partnerskich;
- silną stroną takiego podejścia będzie możliwość odwoływania się zarówno do wartości tradycyjnych (w projekcie dot. małżeństwa) jak i wartości nowoczesnych (w projekcie dot. związków partnerskich);
- pokazanie, że osoby LGBT nie stanowią monolitu, który chce tego samego; umożliwienie dokonywania wyboru dzięki przyjęciu od razu obu projektów, które na stałe pozostaną w polskim prawie;
- jeżeli A. Bodnar zostanie wybrany na Rzecznika Praw Obywatelskich, być może zdecyduje się na poparcie tej koncepcji.

Propozycja nr 4

Doprowadzenie do przyjęcia ustawy zwykłej o związkach partnerskich wyłącznie dla osób różnej płci i wniesienie skargi przeciwko Polsce do Trybunału w Strasburgu

Propozycja obejmuje przyjęcie ustawy zwykłej o związkach partnerskich wyłącznie dla osób różnej płci, co prowadziłoby do naruszenia Konwencji względem osób pozostających w związkach tej samej płci; osoby w związkach jedнопłciowych nie mogłyby bowiem zawrzeć w Polsce związku partnerskiego na podstawie tego rodzaju ustawy; wskazana powyżej wykładnia Konwencji została potwierdzona przez Trybunał w orzeczeniu w sprawie Vallianatos i inni v. Grecja, w którym Trybunał uznał tego rodzaju działanie za naruszenie Konwencji; istnieją duże szanse, że na skutek wydania podobnego orzeczenia Polska podjęłaby działania zmierzające do otwarcia instytucji związku partnerskiego również dla osób tej samej płci.

Scenariusz

- 1 krok:** doprowadzenie do przyjęcia ustawy zwykłej o związkach partnerskich wyłącznie dla osób różnej płci;
- 2 krok:** wniesienie skargi przeciwko Polsce do Trybunału w Strasburgu;
- 3 krok:** uzyskanie pomyślnego wyroku przed Trybunałem;
- 4 krok:** zainicjowanie procesu zmierzającego do przyjęcia Propozycji nr 1, Propozycji nr 2 lub Propozycji nr 3

Koszty, ryzyka, zagrożenia

- rozwiązanie zbyt makiaweliczne i długotrwałe;
- małe prawdopodobieństwo przyjęcia ustawy o związkach partnerskich we wskazanym kształcie (m.in. z uwagi na brak w debacie publicznej silnego głosu osób zainteresowanych wprowadzeniem związków partnerskich wyłącznie dla osób różnej płci; konieczność wytworzenia tego rodzaju głosu, która byłaby działaniem instrumentalnym);
- nawet w przypadku doprowadzenia do uzyskania pomyślnego rozstrzygnięcia przed Trybunałem istnieje ryzyko, że wyrok nie będzie wykonywany przez Polskę;
- w odpowiedzi na taki wyrok Polska mogłaby również znieść w całości zaskarżoną regulację i powrócić do stanu, w którym obowiązywać będzie wyłącznie instytucja małżeństwa dla osób różnej płci.

Mocne strony, szanse, zyski

- rozwiązanie to pozwoliłoby wykorzystać dla celów litygacji skrajny konserwatywizm decydentów politycznych (szczególnie przy uwzględnieniu sondaży przedwyborczych wskazujących na prawdopodobny skład Sejmu przyszłej kadencji).

Propozycja nr 5

Doprowadzenie do przyjęcia rozwiązania prawnego umożliwiającego zawieranie umów o charakterze cywilnoprawnym przez pary jedнопłciowe

Scenariusz

1 krok: doprowadzenie do przyjęcia ustawy zwykłej wprowadzającej możliwość zawarcia umowy cywilnoprawnej przez pary jedнопłciowe;

2 krok: stopniowe poszerzenie katalogu konkretnych praw i obowiązków partnerów_ek aż do osiągnięcia stanu pełnej równości małżeńskiej lub zainicjowanie procesu zmierzającego do przyjęcia Propozycji nr 1, Propozycji nr 2 lub Propozycji nr 3

Koszty, ryzyka, zagrożenia

- takie rozwiązanie traktowałoby pary jedнопłciowe w sposób przedmiotowy; naruszałoby ono aspekt godnościowy;
- przyjęcie takiego rozwiązania mogłoby wstrzymać na dłuższy czas dyskusję na temat dalszych zmian w prawie (np. tak jak to ma miejsce w sprawie kompromisu aborcyjnego);
- duży opór społeczności LGBT przed przyjęciem kadłubkowego rozwiązania prawnego.

Mocne strony, szanse, zyski

- przyjęcie takiego rozwiązania w czasie rządów Prawa i Sprawiedliwości z całą pewnością byłoby pewnym sukcesem;
- wprowadzenie możliwości zawierania umów stanowiłoby załączek wspomagający proces dalszej litygacji w tym obszarze.

Propozycja nr 6

Doprowadzenie do zmiany prawa poprzez precedensowe rozstrzygnięcie sądowe Trybunału w Strasburgu

Propozycja obejmuje uzyskanie precedensowego rozstrzygnięcia sądowego, które skutkowałoby koniecznością uregulowania przez Polskę instytucji małżeństwa jedнопłciowego (skutek mocniejszy) lub związku partnerskiego osób tej samej płci (skutek słabszy); propozycja sformułowana z uwagi na wydanie w lipcu br. przez Trybunał wyroku w sprawie Oliari i inni p. Włochom, w którym Trybunał uznał, że brak wprowadzenia do włoskiego prawa przepisów umożliwiających formalizację relacji łączącej parę jedнопłciową stanowi naruszenie art. 8 Konwencji (dotyczącego prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego); w wyroku tym Trybunał uznał, że z uwagi na fakt, że już ponad połowa Państw Członkowskich Rady Europy (tj. 24 z 47 państw) wprowadziła regulacje prawne umożliwiające sformalizowanie związku osób tej samej płci, zmienił się w tym zakresie konsensus, zaś pary te zasługują na większą ochronę prawną; oznacza to, że od tej pory Państwa Członkowskie, które nie przewidują tego rodzaju rozwiązań prawnych, w tym również Polska, muszą podjąć aktywne działania w celu wyeliminowania dyskryminacji par jedнопłciowych, które chciałby sformalizować swój związek na ich terytorium; w przeciwnym razie, kraje, w których związki par tej samej płci nie są uregulowane, muszą się liczyć z ryzykiem wnoszenia podobnych skarg do Trybunału w Strasburgu; odnosząc do polskiego kontekstu wydaje się, że ew. postępowanie powinno dotyczyć sprawy, w której kierownik urzędu stanu cywilnego odmówił wydania zgody na zawarcie małżeństwa jedнопłciowego; powinno ono zmierzać do uzyskania przed Trybunałem orzeczenia analogicznego do sygnalizowanego powyżej w sprawie przeciwko Włochom.

Scenariusz

- 1 krok:** wybranie par do litygacji i uzyskanie decyzji urzędu stanu cywilnego o odmowie zawarcia małżeństwa jedнопłciowego;
- 2 krok:** złożenie skargi przeciwko Polsce do Trybunału w Strasburgu;
- 3 krok:** uzyskanie pozytywnego rozstrzygnięcia, które zmierzałoby do zainicjowania działań zmierzających do przyjęcia Propozycji nr 1, Propozycji nr 2 lub Propozycji nr 3

Koszty, ryzyka, zagrożenia

- istnieje ryzyko, że identyfikowanie luk w prawie polskim z wykorzystaniem postępowań litygacyjnych będzie prowadzić do efektu odwrotnego od założonego, tj. spowoduje, że prawica będzie się starać te luki uszczelnić przez wprowadzanie niekorzystnych zmian w prawie;
- długotrwałość postępowania przed Trybunałem (ok. 4 lata od momentu wniesienia skargi).

Mocne strony, szanse, zyski

- istnieje bardzo duże prawdopodobieństwo uzyskania podobnego rozstrzygnięcia przeciwko Polsce;
- do organizacji pozarządowych już teraz zgłaszają się pary chętne do udziału w tego rodzaju litygacji;
- zainicjowanie tego rodzaju postępowania byłoby stosunkowo proste z punktu widzenia koniecznej do wykonania analizy prawnej;
- przy założeniu, że tego rodzaju skargę można by wnieść już po uzyskaniu odmownej decyzji z urzędu stanu cywilnego (tak jak w sygnalizowanej powyżej sprawie Oliari), wówczas stosunkowo szybko byłoby zainicjowanie postępowania przez Trybunałem w Strasburgu (w ciągu ok. miesiąca od wystąpienia do urzędu stanu cywilnego po zgodę na zawarcie związku małżeńskiego).

Propozycja nr 7

Wydanie przez kierownika jakiegokolwiek urzędu stanu cywilnego w Polsce zgody na zawarcie małżeństwa przez parę tej samej płci.

Propozycja obejmuje doprowadzenie do wydania przez kierownika jakiegokolwiek urzędu stanu cywilnego w Polsce zgody na zawarcie małżeństwa przez osoby tej samej płci i ew. późniejszą obronę tej decyzji na drodze postępowania administracyjnego i sądowego.

Scenariusz

1 krok: wybranie par do litygacji, uzyskanie decyzji wyrażającej zgodę na zawarcie małżeństwa jednopłciowego i skuteczna obrona ważności tej decyzji;

2 krok: zainicjowanie działań zmierzających do przyjęcia Propozycji nr 1, Propozycji nr 2 lub Propozycji nr 3

Koszty, ryzyka, zagrożenia

- polski system prawa nie jest oparty na precedensach; podlega on ewolucji, ale w zasadzie wyłącznie poprzez uchwalanie nowych przepisów; uzyskanie pomysłnej decyzji nie zmieni niczego na poziomie systemowym, bowiem i tak konieczne będzie przyjęcie zmian w przepisach;
- utrzymanie tego rodzaju decyzji na poziomie krajowym byłoby właściwie niemożliwe przy obecnym stanie prawnym (prawdopodobnie bardzo szybko pro-

kurator musiałby wszcząć postępowanie, tj. wnieść powództwo o stwierdzenie nieistnienia tej decyzji);

- nie wiadomo również czy w ogóle znalazłby się urząd stanu cywilnego, który zdecydowałby się na wydanie takiej decyzji.

Mocne strony, szanse, zyski

- zainicjowanie tego rodzaju postępowania mogłoby zwrócić uwagę opinii publicznej na istniejący problem.

Propozycja nr 8

Stworzenie przy którymkolwiek polskim urzędzie miasta / prezydencie miasta rejestru osób pozostających w związkach jednopłciowych

Propozycja obejmuje stworzenie rejestru osób pozostających w związkach jednopłciowych na wzór rejestrów prowadzonych w niektórych miastach włoskich i podejmowanie działań zmierzających do poszerzania korzystnych dla partnerów_ek skutków prawnych wynikających z faktu wpisania do tego rodzaju rejestru.

Scenariusz

1 krok: doprowadzenie do powstania rejestru;

2 krok: zainicjowanie działań zmierzających do przyjęcia Propozycji nr 1, Propozycji nr 2 lub Propozycji nr 3

Koszty, ryzyka, zagrożenia

- polski system prawa nie jest oparty na precedensach; podlega on ewolucji, ale w zasadzie wyłącznie poprzez uchwalanie nowych przepisów; wprowadzenie tego rodzaju rejestru nie zmienia niczego na poziomie systemowym, bowiem i tak konieczne będzie przyjęcie zmian w przepisach;
- małe znaczenie praktyczne tego rodzaju rejestru;
- poważne ryzyko zakwestionowania możliwości prowadzenia tego rodzaju rejestru przez Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych;
- brak podstawy prawnej do powołania takiego rejestru; nawet w przypadku podjęcia przez radę miejską lub prezydenta miasta tego rodzaju uchwały, prawdopodobnie bardzo szybko spotkałaby się ona z reakcją ze strony wojewody.

Mocne strony, szanse, zyski

- jest to jedno z nielicznych działań, które można podjąć w skrajnie niekorzystnym klimacie polityki krajowej, przy wykorzystaniu sprzyjających władz samorządowych;
- istnienie dobrych praktyk w tym zakresie w Łodzi w postaci uchwały nr LXIV/1356/13 z 12 czerwca 2013 r., która nie wskazuje na konkretną płęć członków rodziny, umożliwiając tym samym – teoretycznie – korzystanie z zawartych w niej uprawnień (dot. Karty Dużej Rodziny) rodzinom jednopłciowym;
- nawet jeśli rejestr byłby niejawnym, można by próbować wydawać jakieś zaświadczenia na jego podstawie (np. dla celów dowodowych);
- duże znaczenie symboliczne rejestru.

Propozycja nr 9

Doprowadzenie do zadania przez sąd krajowy pytania prejudycjalnego Trybunałowi Sprawiedliwości UE w sprawie dot. swobody przepływu osób

Propozycja obejmuje zadanie przez sąd krajowy pytania prejudycjalnego Trybunałowi Sprawiedliwości Unii Europejskiej; w praktyce oznacza to zwrócenie się przez sąd krajowy z pytaniem o sposób wykładni przepisów prawa wspólnotowego w związku z konkretną, rozpoznawaną przed tym sądem sprawą; tego rodzaju pytanie mogłoby zostać zadane w sprawie dot. swobody przepływu osób (np. dotyczyć pary jednopłciowej, która po zawarciu związku partnerskiego w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej postanowiła osiedlić się i korzystać z przysługujących jej praw w Polsce); ścieżka ta przewiduje uzyskanie odpowiedzi potwierdzającej przysługiwanie tego rodzaju praw w Polsce, która przemawiałaby za doprowadzeniem do ustawowego uregulowania instytucji jednopłciowego związku partnerskiego (skutek słabszy) lub jednopłciowego małżeństwa (skutek silniejszy).

Scenariusz

1 krok: wybranie par do litygacji i doprowadzenie do zadania Trybunałowi przez sąd krajowy pytania prejudycjalnego;

2 krok: uzyskanie pozytywnej odpowiedzi Trybunału;

3 krok: zainicjowanie działań zmierzających do przyjęcia Propozycji nr 1, Propozycji nr 2 lub Propozycji nr 3

Koszty, ryzyka, zagrożenia

- ciężko jest namówić sądy krajowe, żeby zadały pytania prejudycjalne; sędziowie nie chcą zadawać tego rodzaju pytań, albowiem boją się, że tego typu sprawy będą długo rozpatrywane (obawa zarzutu przewlekłości postępowania); sędziowie nie chcą również uczyć się w nowej procedury;
- jeśli nawet Trybunał wypowie się, że trzeba wyklądać dyrektywę w dany sposób to i tak takie rozstrzygnięcie wiąże jedynie w jednej sprawie, zaś pozostałe sądy mogą je ignorować.

Propozycja nr 10

Doprowadzenie do zarządzenia przez Sejm referendum w sprawie o szczególnym znaczeniu dla państwa na wniosek 500 000 obywateli_ek

Przedmiotem tego rodzaju referendum mogłoby być rozstrzygnięcie kwestii czy obywatele_ki są za przyjęciem rozwiązań prawnych wprowadzających do polskiego porządku prawnego instytucję związku partnerskiego (skutek słabszy) lub równości małżeńskiej (skutek silniejszy).

Scenariusz

- 1 krok:** zebranie 500 000 podpisów pod wnioskiem o przeprowadzenie referendum;
- 2 krok:** uzyskanie pozytywnego rezultatu w referendum;
- 3 krok:** zainicjowanie działań zmierzających do przyjęcia Propozycji nr 1, Propozycji nr 2 lub Propozycji nr 3

Koszty, ryzyka, zagrożenia

- ryzyko niezebrania odpowiedniej ilości podpisów pod wnioskiem o referendum;
- ryzyko przegrania referendum;
- wątpliwość dot. tego czy o prawach człowieka w ogóle powinno się rozstrzygać w drodze referendum.

Mocne strony, szanse, zyski

- być może warto byłoby wykorzystać tę ścieżkę w razie chęci wprowadzenia związków partnerskich zarówno dla par tej samej jak i różnej płci (pary różnej płci mogłyby zapewnić niezbędne poparcie);
- pomyślny wynik z pewnością skutkowałby koniecznością podjęcia działań na polu ustawodawczym.

Propozycja nr 11

Wystąpienie z inicjatywą ustawodawczą mającą na celu wprowadzenie do polskiego porządku prawnego instytucji związku partnerskiego (skutek słabszy) lub równości małżeńskiej (skutek silniejszy)

Scenariusz

- 1 krok:** zebranie 100 000 podpisów pod inicjatywą ustawodawczą;
2 krok: zainicjowanie działań zmierzających do przyjęcia Propozycji nr 1, Propozycji nr 2 lub Propozycji nr 3

Koszty, ryzyka, zagrożenia

- ryzyko niezbrania 100 000 podpisów;
- ryzyko odrzucenia projektu przez Parlament.

Mocne strony, szanse, zyski

- możliwość wystąpienia na forum Sejmu;
- możliwość podgrzewania debaty publicznej;
- podjęcie próby wykorzystania przy tej inicjatywie związków zawodowych, Kongresu Kobiet;
- tego rodzaju działanie może uaktywnić ludzi;
- możliwość wykupienia usługi firmy, która będzie zbierać podpisy w różnych miastach, co zmniejszałoby problem braku posiadania odpowiednich struktur lokalnych;
- zaletą jest również to, że tego rodzaju projekt musi w ciągu 3 miesięcy zostać rozpoznany na pierwszym czytaniu, odbywanym na posiedzeniu plenarnym Sejmu; w przypadku projektów ustaw wniesionych w innym trybie istnieje bowiem możliwość skutecznego opóźniania procesu ich rozpatrywania, do tego stopnia, że projekt ustawy może w ogóle nie zostać rozpoznany w trakcie kadencji Parlamentu (patrz przykładowo dotychczasowe projekty ustaw o znowelizowaniu Kodeksu karnego w zakresie homofobicznych przestępstw z nienawiści).

Rekomendacja grupy prawnej

Grupa Prawna rekomenduje wybór Propozycji nr 3 (tj. przygotowanie i wprowadzenie dwóch projektów ustaw: ustawy o związkach partnerskich dla osób tej samej i różnej płci oraz ustawy o równości małżeńskiej) oraz Propozycji nr 6 (doprowadzenie do zmiany prawa poprzez precedensowe rozstrzygnięcie sądowe Trybunału w Strasburgu wobec Polski) oraz równoległe podejmowanie działań zmierzających do realizacji obu propozycji. Realizacja Propozycji nr 3 zapewni najbardziej kompleksowe podejście do problematyki objętej projektem i włączy różne (dotychczas pomijane) grupy interesów. Przyjęte w jej wykonaniu rozwiązania prawne stanowią będą gotowe narzędzia, które z całą pewnością zostaną wykorzystane w długoterminowej perspektywie czasowej. Uzupelnienie tych działań o realizację Propozycji nr 6 stanowić będzie zabezpieczenie procesu wprowadzania równości małżeńskiej w razie jego opóźnienia ze względów politycznych. Według wstępnych i ostrożnych analiz prawnych wydaje się bowiem, że wydanie niekorzystnego orzeczenia przez Trybunał przeciwko Polsce, stanowiącego wyraźny sygnał o konieczności wprowadzenia możliwości prawnej formalizacji związków par jednopłciowych, jest wyłącznie kwestią czasu (ok. 4–5 lat).